AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2018 / 21 • Mart 2018

2800 YILLIK ERMENİ ERİVAN?

AVİM

Günümüzde Erivan Ermenistanın başkentidir. Bir milyondan fazla nüfusu ile Ermenistanın siyasi, mali, sanayii ve kültürel merkezi konumundadır. Fakat 19'uncu yüzyılın başlarında bir Ermeni şehrinden ziyade Azerbaycan-Türk şehri idi. Erivanın bir Azerbaycan-Türk şehrinden bir Ermeni şehrine dönüşümü nüfus mühendisliği ve etnik temizlik gibi modern kavramlara en erken örneklerin birini teşkil etmektedir. Bununla birlikte bu rahatsız edici gerçek, Ermeni diasporası sözcüleri ve Ermeni devlet yetkilileri tarafından sürekli olarak göz ardı edilmiş ve üstü örtülmeye çalışılmıştır. Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sargsyanın son zamanlarda yaptığı açıklamaları da bu bağlamda değerlendirmek gerekir.

Ermeni Cumhurbaşkanı Sargsyan kısa süre önce Fransaya yaptığı resmi bir gezi sırasında hükümetinin Erivanın kuruluşunun 2800'üncü yıldönümünü kutlamayı planladığını, şehrin tarih boyunca kesintisiz olarak Ermeni kimliğine sahip olduğuna özel vurgu yaparak açıklamıştır. Ancak Sargsyanın tanımladığı şekilde Erivanın kesintisiz ve sürekli olarak bir Ermeni kimliğine sahip olduğu iddiası tarihi gerçeklerle örtüşmemektedir. Daha da ilginç bir şekilde Sargsyanın açıklamaları, şehrin Azerbaycan-Türk geçmişine dikkat çeken Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Azerbaycan İlimler Akademisinin Tarih Kurumu Başkanı Yagub Mahmudov tarafından dolaylı cevaplar almıştır. Yeni Azerbaycan Partisinin bir kongresinde konuşan Aliyev, Erivanın bizim tarihi toprağımız ve biz Azerbaycanlılar bu topraklara geri dönmeliyiz şeklinde konuya değinmiştir. Yagub Mahmudov ise benzeri bir şekilde bugünkü Erivan nüfusunu oluşturan Ermenilerin Güney Kafkasyanın yerli ahalisi olmadığını ve bu topraklara Çarlık Rusyası tarafından yerleştirildiklerini belirtmiştir.[1]

Erivanın kuruluş hikâyesi milattan önce (MÖ) 8'inci yüzyıla kadar gitmektedir. Bu tarihte Urartu Kralı I. Argishti ülkesine kuzeyden gelecek tehditleri engellemek için Erebuni Kalesini kurdurmuştur. Urartuların zamanla zayıflaması ve çökmesi üzerine bölge İranlıların kontrolüne geçmiş ve onlar da burayı MÖ 6'cı ve 4'üncü yüzyıllar arasında yaklaşık iki yüz sene idare etmişlerdir. Daha sonraları ise Büyük İskender ile giriştikleri mücadeleden zayıflayarak çıkan İranlılar bölgenin hâkimiyetini kaybetmiş ve böylece eski Ermeni Krallığı ortaya çıkmıştır. Fakat Ermeni Krallığının bölgedeki hâkimiyeti sürekli olmamıştır. Bizanslılar ve Sasaniler 4'üncü yüzyılda bu bölgeyi yine kendi aralarında paylaşmışlardır. Bunu takiben ise 685 yılında bölgeyi Araplar ele geçirmiş ve Erivan bölgesi Emevi Halifeliğinin kontrolü altına geçmiştir. 11'inci yüzyılda Bizanslılar kısa bir süre bu bölgede tekrar hâkimiyet kurmuşlarsa da, kısa süre sonra 1064 yılında şehir Selçukluların hakimiyetine girmiştir. 1236 yılında ise bölgeye gelen İlhanlı-Moğol ordusu

bölgeyi ele geçirmiştir. Bu ise 13'üncü yüzyılın sonunda Türklerin bölgede tekrar hâkimiyet kurması ile sona ermiştir.

Bölgenin sonraki tarihi ise Osmanlı ve İranlı imparatorlukları (ki İran'ın devlet yapılanmasında Türkler oldukça önemli bir yere sahipti) arasında sıkça hâkimiyet değişikliğine sahne olmuştur. 18'inci yüzyılda Nadir Şah'ın ölümünden ve Afşar Hanedanlığının çöküşünden sonra Azerbaycan'da bağımsız hanlıklar ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir tanesi ise, günümüzde Erivan olarak bilinen bölgede kurulan Revan Hanlığı olmuştur. Revan Hanlığının bölgedeki hâkimiyeti ise Ruslarla 1828 yılında yapılan Türkmençay anlaşmasına kadar sürmüş ve bu tarihten sonra bölge Rusların kontrolü altına geçmiştir. İşte Ermeni Cumhurbaşkanı Sargsyanın sürekli ve kesintisiz olarak Ermeni kimliğine sahip olduğuna dair iddiaları bu derece gerçeklerden uzaktır.

Rusların bölgeyi ele geçirmesi, bölgenin etnik-dini yapısı üzerinde çok önemli bir rol oynamış ve daha sonradan gerçekleşen nüfus yapısındaki değişikliğin de temel sebebi olmuştur. Bakü Devlet Üniversitesi Tarih Bölüm Başkanı Mehman Abdullaeve göre Rusların şehri ele geçirdiği tarihte bölgedeki nüfusun çoğunluğu, daha kesin bir rakamla %78,4ü Azerbaycanlı Türklerden oluşmaktaydı. Ayrıca Abdullaeve göre Rus işgali sırasında 359 Azerbaycanlı Türk köyü yok edilmiş ve nüfusları katledilmiş veya evlerinden kovulmuştur. [2]

İran ve Rus kaynaklarını temel alarak Revan Hanlığının çöküşünü ele alan bir çalışmasında Ermeni tarihçi George Bournoutian Rus hakimiyeti sonucu olarak Revan Hanlığının Müslüman nüfusunun %30unun ya öldüğü ya da göç etmek zorunda kaldığını hesaplamaktadır. Buna ilave olarak ise bölgeye 1832 yılına kadar 45.000 Ermeni yerleştirilmiştir. Bu toplu nüfus değişikliklerine rağmen Ermeniler bölgede bariz bir çoğunluk elde edememişlerdir. Sürekli savaş ve göçlerin sonucu olarak ancak 19'uncu yüzyıl sonlarında ve 20'nci yüzyıl başlarında Ermeniler bölgede sağlam bir çoğunluk oluşturmuştur.[3]

Bir zamanlar bu şehrin nüfusunun %80'ini oluşturmalarına rağmen günümüzde Erivanda tek bir Azerbaycan Türkü bile kalmamıştır. Peşi sıra birbirlerini takip eden Ermeni devlet yetkilileri ise bölgedeki Ermeni hâkimiyetinin katliamlar ve etnik temizlikler sonucu olarak kurulduğunu göz ardı etmekle kalmamış, ayrıca sürekli olarak şehrin Azerbaycan-Türk geçmişini de inkar etmeye kalkmıştır. Sargsyanın sözleri ise açık bir şekilde tarihin ucuz bir şekilde çarpıtılması ile Azerbaycana yönelik bir provokasyon niteliği taşımaktadır.

[1] "Studies prove that before 1918, there was no Armenian state in S.Caucasus," *Trend.az*, February 13, 2018, https://en.trend.az/azerbaijan/politics/2859965.html

[2] "Historian: Armenians resettled to regions that never belonged to them," *Trend.az*, February 12, 2018, https://en.trend.az/azerbaijan/society/2859894.html

[3] George Bournoutian, *Eastern Armenia in the Last Decades of Persian Rule, 1807-1828*

(Malibu: Undena Publications, 1982), p. 74.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "2800 YILLIK ERMENİ ERİVAN?." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2018 / 21. Mart 05. Erişim Kasım 22, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Yorum/2800-YILLIK-ERMENI-ERIVAN

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır